

Ontwikkelstrategie van Dordrecht door de jaren heen

Inleiding:

Dordrecht; volgens sommigen de oudste stad van Holland en de oorsprong van de staat der Nederlanden. Anderen vinden voldoende argumenten om dit te betwisten maar feit blijft dat Dordrecht sinds het ontstaan een enorme ontwikkeling als stad heeft doorgemaakt en een zeer belangrijke rol in de geschiedenis heeft gespeeld voor Holland, zo niet geheel Nederland.

Ook in de huidige tijd blijft Dordrecht zich als stad ontwikkelen en groeit qua oppervlakte nog steeds. Zelf ben ik werkzaam bij de sector waar de ontwikkeling van de stad de dagelijkse praktijk is en houd ik me bezig met de control op projecten die bijdragen aan stadsverfraaiing en gebiedsontwikkeling.

Stuk voor stuk projecten die een bijdrage leveren aan de groei en welvaart van de stad . Of gaat het tegenwoordig meer om welzijn en welbehagen?

Ik snij dit onderwerp aan omdat het antwoord op deze vraag naar mijn mening bepaald word door visie en strategie van het stadsbestuur. Maar wie is uiteindelijk de stadsbestuurder?

Wie heeft de beste kijk op deze strategie en wie bepaald wat goed is voor de stad?

Wat is er in de tijd in strategisch opzicht en in visie veranderd?

Dordrecht; van overleven naar welvaart nu welzijn?

Enige tijd geleden hebben we in het stadkantoor kunnen kijken naar een film die gemaakt is met als doelstelling de "ziel van de stad" te achterhalen. In deze film werd vooral het centrum van Dordrecht onder de loep genomen en richtte zich voornamelijk op de gebouwen en architectuur. Op dat moment vond ik het een hele interessante film maar toch miste ik hierin iets; wordt de ziel alleen bepaald door de gebouwen en door de mensen die er verblijven? Inmiddels ben ik door de cursus Dordtologie anders tegen een aantal zaken gaan aankijken en durf ik te stellen dat de ziel van de stad zich aanpast door de tijden heen en wordt bepaald door een combinatie van bebouwing, de bewoners maar zeker zo belangrijk is de bedrijvigheid. Je kunt als het ware stellen dat de ziel van een stad te vormen is door een bepaalde visie en strategie, als stadsbestuur kun je de ziel van de stad vormgeven.

Dordrecht is ontstaan als 2 gehuchten op 2 oevers van een riviertje, de Thure. De vestiging van de eerste bewoners van Dordrecht (Thuredrecht) was niet meer als een gevolg van overlevingsdrang; op de oevers hield men de voeten droog en men bleef in leven door landbouw, visserij en onderlinge handel. Het was in het begin een kwestie van leven en overleven en er was geen sprake van strategie en een visie om een stad te ontwikkelen. De strategie was overleven.

Pas rond het jaar 1200 is er sprake van “stadsontwikkeling”. Er werden maatregelen getroffen om de plaats te versterken en te verdedigen, de plaats kreeg stadsrechten en de stad kreeg een bestuur. Men richtte zich op handel en scheepvaart. Dordrecht kwam in het bezit van het stapelrecht en wist zich toe leggen op handel in goederen die de meeste accijnzen opleverden (wijn en bier) en daarmee werd gezorgd voor een groeiende welvaart. Strategie bestond dus uit ontwikkeling van de handel, scheepvaart en het innen van accijnzen en was geënt op het verkrijgen van welvaart en macht.

In de middeleeuwen werd de ontwikkelstrategie verbreed; de handel richtte zich naast wijn en bier ook op andere rendabele groeimarkten zoals handel in zout, vis (zalm en haring) en bulkgoed (De Stapel). Dordrecht wist het monopolie te vergaren op handel in de belangrijkste grondstoffen en goederen en wist daarmee hoge inkomsten veilig te stellen. De strategie was “horizontale diversificatie”; uitbouwen van bestaande handel, handel aan zich te binden en te verplichten. Hiermee werden ook de belastinginkomsten verhoogd.

In deze tijd werd de ontwikkelstrategie ook verbreed; naast economie en “externe veiligheid” (stadmuren, stadsgracht, legers en wachten) kreeg men ook een visie op “interne veiligheid”, namelijk het tegengaan van brandgevaar. De visie op “stadsontwikkeling” werd verruimd; men richtte zich niet meer alleen op nijverheid en inkomsten maar men besloot ook te gaan werken aan versterking waarbij het (gemeente) bestuur zelfs “subsidies” verstrekke aan de bewoners voor de aanschaf van stenen. De strategische visie en ontwikkeling van de stad was dus geëvolueerd van overlevingsstrategie naar ontwikkelstrategie ten behoeve van welvaart en richtte zich nu niet alleen maar op nijverheid maar ook op “huisvesting en architectuur”.

De tijd heeft geleerd dat niet alleen stadsontwikkeling van belang is maar zeker ook stadsbeheer. De doelstellingen van een stad zijn in sommige opzichten te vergelijken met de doelstellingen van een onderneming: Doelstelling 1 is continuïteit en doelstelling 2 is groei. Met de hierboven, door mij genoemde strategieën werd er voornamelijk ingezet op groei en minder op continuïteit. In november 1421 brak namelijk een dijk door van de Groote Waard bij Wieldrecht, als gevolg van achterstallig onderhoud. Het directe gevolg was dat de stad veranderde in een eiland omringd door water en de schepen gemakkelijk de stad konden mijden en daarmee ook De Stapel. Dordrecht verloor hiermee een groot afzetgebied en landbouwareaal en liep hierdoor veel inkomsten mis. Dordrecht verloor hiermee de concurrentiepositie ten opzichte van steden als Rotterdam en Amsterdam.

In de 16^e eeuw was de Dordtse strategie meer gericht op mondialisering, het was een tijd van hervormers en ontdekkers. Men probeerde als oudste stad meer rechten en macht te verwerven onder invloed van de Spaanse heerschappij. Dordrecht kreeg een militaire rol en werd startpunt van militaire expedities.

Na het voeren van oorlogen, richtte men zich in de 17^e eeuw weer op “stadsontwikkeling” en werd er vooral ingezet op het vergroten van oppervlakte en werd begonnen met inpoldering. De inpoldering werd vooral met private middelen gefinancierd; de rijke kooplieden waren de financiers. Naast het vergroten van de stad door inpoldering van land wist men het belang van scheepvaart, voor een aan het water gelegen stad, weer op waarde te schatten en “de sector stadsontwikkeling” startte met de ontwikkeling van 3 havens. Naast de handel, scheepvaart en nijverheid werd er in Dordrecht ingezet op “de multinationals”; er kwam een uitgever uit het zuiden, een Duitse suikerraffinaderij en Engelse wolwevers vestigden zich in Dordrecht. Veel welvarende steden hebben een aantrekkingskracht op kunstenaars, zo wordt ook Dordrecht een culturele stad.

In de 19^e eeuw is qua stadsontwikkeling de visie niet alleen meer gericht op welvaart maar door de epidemieën die uitbreken en de bevolking bedreigen, richt de ontwikkeling zich meer op welzijn: Vervuilde grachten werden gedempt, riolering en waterleiding werden aangelegd. Ook deden de andere nutsvoorzieningen hun intrede; eind 19^e eeuw kwam de gasfabriek en begin 20^e eeuw de elektriciteitscentrale.

In de 20^e eeuw richt de strategie zich voornamelijk op het welzijn van de stad en economische ontwikkeling tot industriestad.

Dordrecht trok veel bedrijven in de metaalbewerking (meet- en regeltechniek, elektromotoren, sloten, brandkasten etc.), voedingsmiddelenindustrie, transport en Bank- en verzekeringswezen.

Stadsontwikkeling richtte zich voornamelijk op vestiging van deze bedrijven en aanleg van de benodigde infrastructuur (19^e eeuwse schil). Ook de zeehaven werd aangelegd, maar te laat om de achterstand op Amsterdam en Rotterdam in te lopen en met deze steden te kunnen concurreren.

Deze strategische keuze is helaas net iets te laat genomen.

De 20^e eeuw wordt voor Dordrecht gekenmerkt door ontwikkeling als industriestad, door de crisis en werkeloosheid, de tweede wereldoorlog en de watersnoodramp.

Na de 2^e wereldoorlog wordt hard gewerkt aan wederopbouw en ontstaan er nieuwe woonwijken als Wielwijk, Crabbehof, Zuidhoven, Sterrenburg en later ook Stadspolders.

Tot slot:

Nu leven we in de 21^e eeuw; wat is de huidige strategie en visie van Dordrecht?

Wat is belangrijk voor de stad en wie bepaalt dat?

De huidige strategie wordt naar mijn mening teveel bepaald door het politieke landschap en we kijken teveel naar wat de andere steden doen; wat zijn de trends?

Naar mijn mening zou een strategie moeten worden ontwikkeld naar aanleiding van een duidelijke visie; waar wil Dordrecht over 20 jaar staan als stad?

Willen we Dordrecht ontwikkelen tot een industriestad, handelsstad, winkelstad, havenstad of misschien een studentenstad met universiteit en HBO? Of doen we dit niet voor Dordrecht maar wordt het Drechtstad?

Als het gaat om “economische ontwikkeling” moet de eerste vraag zijn of er ook wel markt voor is op lange termijn en of onze plannen wel realiseerbaar zijn en niet te ambitieus.

Waarom hebben we in het verleden zoveel kantoren gebouwd in Nederland en staan er nu zoveel leeg; waarom ontwikkelen we een bedrijventerrein in tijden waarin de economie stagneert? Gaan we golven in de polder met- of zonder huizen? Zijn er wel mensen die daar in deze tijd willen wonen?

Wat is goed voor de stad en haar inwoners en hoe gaan we daar aan werken? Kunnen we deze strategische keuzes eigenlijk wel overlaten aan de politiek en aan de inwoners van een stad? Zouden de strategische keuzes niet beter rationeel worden genomen door onafhankelijke personen of instanties die geen emotionele binding hebben met de stad en zouden vraagstukken beter puur bedrijfsmatig moeten worden aangevlogen?

Eén ding staat vast; voor een stad is continuïteit en (economische) groei, net als in het bedrijfsleven, belangrijke doelstellingen. Met deze constatering kunnen we ook stellen dat stadsbeheer en stadsontwikkeling altijd wel zullen blijven bestaan, in welke hoedanigheid dan ook; de vraag is alleen hoe het beleid wordt bepaald en wie dit aanstuurt.

De Dordtse strategie heeft zich ontwikkeld van doelstellingen ten behoeve van overleven tot een strategie om welvaart en welzijn te bevorderen.

De keuzes worden gemaakt door de politiek en het politieke bestuur wordt gekozen door de inwoners. Dit heet democratie en dit zal voorlopig zo blijven ook al zouden soms objectieve keuzes soms beter zijn.

Misschien zouden we moeten overwegen om een objectief kenniscentrum met bedrijfskundigen en economen van buiten de stad als adviesorgaan voor de gemeente in het leven te roepen, dit om beslissingen en beleid te rationaliseren, de Dordrecht BV of toch maar BV D(ordrecht).

Of ik nog een Dordrecht BV ga meemaken ... ?

